

Пахоменко Сергій Петрович
Сараєва Ольга Віталіївна

Взаємозв'язок ідентичності, пам'яті та безпеки як дослідницька парадигма (на прикладі Латвії)

УДК 930.1-049.6:94(474.3)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020-2-13-18>

Пахоменко Сергій Петрович
кандидат історичних наук, доцент,
запрошений дослідник факультету
соціальних наук
Латвійського університету
вул. Лаунас, 4, Рига,
Латвійська Республіка,
доцент кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики
Маріупольського державного
університету
пр. Будівельників, 129,
Маріуполь, Україна

Сараєва Ольга Віталіївна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри філософських наук
та історії України
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»
вул. Університетська, 7,
Маріуполь, Україна

У статті розкриваються теоретичні аспекти взаємозв'язку ідентичності, пам'яті й безпеки на прикладі Латвії. Актуальність теми зумовлена тим, що нині все частіше історична пам'ять та ідентичність почали усвідомлюватися як важливий елемент національної безпеки, який можна позначити як «сек'юритизацію» пам'яті й ідентичності.

Мета статті – з'ясувати теоретичний зв'язок ідентичності, пам'яті й пропаганди, сформулювати парадигму дослідження латвійського кейсу, який є одним із найпоказовіших щодо визначеної проблеми.

В якості теоретико-методологічного підґрунтя автори спираються на конструктивістське розуміння безпеки, системно оформлене в дослідженнях представників Копенгагенської школи, які розглядають безпеку як соціально конструйоване явище і визначають однією з її основних цілей захист ідентичності. По-перше, як і у випадку з безпекою колективна пам'ять також соціально детермінована. По-друге, колективна пам'ять лежить в основі різних форм ідентичності, зокрема національної. По-третє, колективна пам'ять є не тільки об'єктом захисту, але і тим ресурсом, спираючись на який актори безпеки ідентифікують загрозу, формують образ ворога і визначають засоби захисту.

З огляду на цю парадигму актори пояснюють, чому латвійські політичні еліти виголошували зміст національної безпеки, спираючись на минулий травматичний досвід колективної пам'яті радянського періоду (депортації, репресії), але для російськомовної громади ці смисли залишалися чужими. Під впливом активної історичної політики Росії вона стрімко сек'юритизувала свій наратив із протилежним розумінням ключових подій історії ХХ століття. Це породило так звану дилему соціальної безпеки, в якій будь-яка дія латвійської держави з фіксації національного наративу сприймається на внутрішньому рівні (рівні російськомовної громади) й особливо на зовнішньому (рівні РФ) як загроза для своєї історичної пам'яті та ідентичності, зумовлює спіраль сек'юритизації.

Ключові слова: ідентичність, пам'ять, безпека, парадигма, Латвія, сек'юритизація, Копенгагенська школа.

Вступ. Інструменталізація історії та використання її для досягнення політичних цілей вже досить давно є поширеною практикою. Цю практику зазвичай називають історичною політикою, метою якої є формування певного концепту, наративу колективної пам'яті суспільства. Попри деяке її засудження в академічному й ліберальному політичному середовищах не можна не визнавати засадничої ролі історичної пам'яті для ідентичності суспільства, особливо в процесі національно-державної емансипації.

Останнім часом історична пам'ять почала активно просуватися в якості ідеологічного супроводу і навіть аргументації дій міжнародного характеру. Риторика про «споконвічні землі», взаємні звинувачення в історичному ревізіонізмі і «переписуванні» історії, так звані «війни пам'яті» стали знаковим явищем у міжнародних відносинах, особливо між країнами Балтії та Росією. У зв'язку з цим історична пам'ять і ідентичність почали усвідомлюватися як важливий елемент національної безпеки, який можна позначити як «сек'юритизацію» пам'яті та ідентичності.

Для позначення теоретичних рамок дослідницької парадигми пам'яті, ідентичності й безпеки

в статті використано латвійський кейс. Латвія – одна з тих країн, які є найбільш уразливими в інформаційно-когнітивній війні з використанням історичної пам'яті. По-перше, як і всі країни Балтії, будучи свого часу радянською республікою, Латвія досі відчуває інформаційні та економічні загрози з боку РФ. По-друге, наявність значної кількості російськомовного населення зі своєю ідентичністю і колективною пам'яттю, які останнім часом посилено дрейфують у бік російських пропагандистських моделей, і є передумовою загрози консолідації суспільства і забезпечення подальшої розділеності громадянського суспільства на два табори.

Не випадково в Концепції національної безпеки Латвії, прийнятій у серпні 2019 року, історична пам'ять позначається як важливий елемент безпеки, а раніше концепт «двох тоталітаризмів» був вписаний до Конституції Латвійської Республіки, у преамбулі якої сказано, що «народ Латвії засуджує комуністичні і нацистські тоталітарні режими та їхні злочини».

Мета і завдання. Мета статті – з'ясувати теоретичний зв'язок ідентичності, пам'яті й пропаганди і сформулювати парадигму дослідження латвійського кейсу.

Методи дослідження. В якості теоретико-методологічного підґрунтя автори спираються на конструктивістське розуміння безпеки, системно оформлене в дослідженнях представників Копенгагенської школи, які розглядають безпеку як соціально конструйоване явище і визначають однією з її основних цілей захист ідентичності. Відповідно до цього підходу в статті показана кореляція пам'яті і безпеки щонайменше в трьох ракурсах. По-перше, як і у випадку з безпекою колективна пам'ять також соціально детермінована. По-друге, колективна пам'ять лежить в основі різних форм ідентичності, зокрема національної. По-третє, колективна пам'ять є не тільки об'єктом захисту, але і тим ресурсом, спираючись на який актори безпеки ідентифікують загрозу, формують образ ворога і визначають засоби захисту.

Результати. Шлях до теоретичного осмислення взаємозв'язку ідентичності, пам'яті й безпеки протривали критичні дослідження безпеки, провідну роль в яких зіграла Копенгагенська школа. Вона сформулила потужну альтернативу «класичним» реалістичним теоріям безпеки в руслі постмодернізму.

Копенгагенська школа запропонувала радикальний розворот до дослідження безпеки, який спрямовував фокус вивчення з військово-стратегічної безпеки держави в її формальних державно-територіальних рамках на безпеку людини як члена соціальної спільноти, яка існує в певному культурному, ідеологічному просторі. При цьому не йшлося про виключення національної безпеки як такої з предмету дослідження, а було додано ще один аспект – здатність забезпечувати ідентичність суспільства і держави, що стало дуже актуальним в умовах глобалізації [1, с. 18–19].

Таке розширене тлумачення безпеки дозволило «копенгагенцям» виділити кілька секторів безпеки: економічний, соціальний, політичний, військовий і екологічний. Взаємозв'язок секторів очевидний, і в той же час питання цінностей, ідентичності (зокрема історичної пам'яті) містяться у соціальній і політичній площинах, які й будуть основними полями для цього дослідження.

Соціальну безпеку представники Копенгагенської школи визначали в стійкості, в прийнятних умовах для еволюції, традиційних моделях мови, культури, релігійної та етнічної самобутності та звичаїв [14]. Цей акцент є ключовим у їхніх підходах до соціальної безпеки. Вчені підкреслювали, що в Європі соціальна безпека – це насамперед безпека націй, етнічних груп, подібних націям, меншинам, регіонам [2, с. 132]. Таким чином безпека належить не тільки до поняття виживання держави, а й до розуміння виживання групової ідентичності.

У випадку Латвії одним із найокресленіших полів для вивчення соціальної безпеки є групова

ідентичність в умовах наявності двох етнічних громад країни. У зв'язку з цим латвійська дослідниця Ж. Озоліня застосовує концепцію трьох типів дилеми соціальної безпеки для етнічних спільнот, сформульовану П. Рое, – гостра соціальна дилема, постійна і слабка [10, с. 72].

Екстраполюючи цю формулу на взаємини Латвійської держави й етнічних латишів із російськомовною громадою, Ж. Озоліня бачить наявність усіх трьох дилем безпеки [9, с. 26]. Після проголошення незалежності на початку 1990-х років, коли латиші шукали свою оновлену ідентичність, засновану на європейських цінностях, представники російської громади сприймали ці спроби як загрозу своїй ідентичності.

Таким чином, постійна дилема соціальної безпеки була домінуючою. Вступ до ЄС і НАТО, який латвійське суспільство сприйняло як незворотність суверенітету держави і стійкості нації, викликав неоднозначну реакцію з боку російськомовного співтовариства, яке сприйняло це як загрозу для спільноти, національна ідентичність якої пов'язана з Росією. Як наслідок – жорстка дилема безпеки суспільства була і залишається першочерговою [9, с. 26–27].

Автори доповнюють цю екстраполяцію в контексті історичної пам'яті двох громад. Пошук нової ідентичності для латишів передбачав не тільки її адаптацію до європейських цінностей, а й становлення національного історичного нарративу, який з одного боку проводив лінію спадкоємності від міжвоєнної державності до її відновлення в 1990-ті роки, а з іншого – однозначно оцінював радянський період як окупаційний, який перервав природний хід національної історії [15, с. 52].

Для латишів радянські депортації 1941 та 1949 років були головною травмою і тією віссю, навколо якої формувалася їх ідентичність у ХХ столітті. В. Скультанс стверджує, що цей трагічний сюжет їх історії має таке ж значення як Голокост для євреїв [12], тобто він так само міцно закарбований на рівні індивідуальної та соціальної пам'яті. Це абсолютно суперечило сприйняттю історії в дусі радянського нарративу, властивого російськомовній громаді, адже основа нарративу російськомовної громади – радянське «звільнення» Латвії від нацистів і комеморація 9 травня як Дня перемоги.

Здається, саме це, а не тільки європеїзація Латвії викликало у російськомовних почуття загрози і неприйняття. Агресивна історична політика РФ (особливо активна останнім часом), основним інструментом якої є пропаганда про «фашизацію» Латвії та її нездатність до державного будівництва, не просто деконструюють національний нарратив в очах російськомовної громади, а й створюють пряму загрозу національній безпеці. Тобто слабка дилема безпеки як маніпулювання погрозами

призводить до жорсткої проблеми й зумовлює охоронні заходи.

Оскільки жорстка дилема безпеки тісно пов'язана з різновекторним сприйняттям, в Латвії спостерігається не просто перманентна актуалізація питань національної ідентичності у внутрішньо і зовнішньополітичному аспектах, а й її суб'єктивний вимір. Для її інтерпретації доцільно використовувати підхід Копенгагенської школи, пов'язаний із конструктивістським і суб'єктивістським характером безпеки [8, с. 35].

Відповідно до нього безпека розуміється як інтелектуальний конструкт, впроваджуваний у свідомість широких верств населення. Це означає, що загрози безпеці можуть визначатися кризь призму суб'єктивного сприйняття, розуміння та інтерпретації загроз політиками або іншими акторами безпеки, які безпосередньо впливають на процес прийняття рішень, спираючись зокрема і на історичний досвід, який лежить в межах колективної пам'яті.

Тобто, ми сприймаємо конкретну проблему як загрозу не тому, що існує реальна загроза, а скоріше тому, що ця проблема була представлена нам як загроза. При цьому суб'єктивні загрози можуть не тільки постулюватися політиками, а й народжуватися і циркулювати в громадській думці, формування якої залежить від безлічі чинників, серед яких не останню роль займає вплив іншої держави. Так, російська пропаганда, перманентно актуалізуючи ризики для російської ідентичності в Латвії, підтримує певний градус загрози соціальній безпеці російської громади. Це зайвий раз підтверджує тезу про відносність суб'єктивізму безпеки.

Міжсуб'єктивність означає, що, оскільки люди живуть в групах, то їх рішення про те, що є питанням безпеки, не є їх індивідуальними рішеннями [2, с. 31]. З іншого боку суб'єктивний характер безпеки, постульований Копенгагенською школою, не має відводити від визнання об'єктивності й реальності загроз. Особливо це помітно на прикладі зовнішнього фактору соціальної безпеки, коли інша країна може експлуатувати одну групу суспільства проти іншої. Анексія Криму та гібридна війна проти України з «гарячим» складником на Донбасі, агресивна інформаційна війна, політика співвітчизників у Латвії дають достатні підстави для цього [9, с. 19].

Отже, усвідомлення загрози референтним об'єктам безпеки (у нашому випадку – історичній пам'яті) зумовлює їх сек'юритизацію. Сек'юритизація – це аналітична основа, яка була розроблена в рамках досліджень безпеки, і набір практичних заходів, які суб'єкти використовують для протидії екзистенційним загрозам, що піддають небезпеці ціннісні еталонні об'єкти, особливо ідентичність [11, с. 70].

В основі сек'юритизації, відповідно до Копенгагенської школи, лежить «мовний акт», тобто

декларація того, що будь-який референтний об'єкт безпеки (якщо брати соціальний сектор – пам'ять, ідентичність, мова) знаходиться під конкретною загрозою [2, с. 94]. Це є першим етапом сек'юритизації. Коли референтний об'єкт і загроза йому зафіксовані в мовному акті, необхідно переконати в цьому аудиторію, а потім приймати відповідні політичні або правові рішення.

Е. Гауфман пропонує таку структуру сек'юритизації, визначаючи її послідовність і етапи: 1) уряд (або інший суб'єкт сек'юритизації з позиційною владою), який формулює екзистенціальну наративну загрозу; 2) засоби масової інформації, які оцінюють її (чи ні), і аудиторія, яка сприймає їх (чи ні) через переосмислення і дію; 3) потім уряд вживає необхідних заходів («політичні дії»), спрямованих на боротьбу із загрозою; 4) вживання заходів узаконює наративну загрозу і запускає черговий раунд сек'юритизації [3, с. 16]. Вирішальними компонентами в структурі сек'юритизації є суб'єкт(и) сек'юритизації, референтний об'єкт, створена загроза й аудиторія, яка приймає загрозу як таку [3, с. 15]. При цьому автори не вважають суб'єктивний характер сек'юритизації тотожним волюнтаристському або маніпулятивному. Актор сек'юритизації, який формулює зміст безпеки, будучи представником певної соціальної групи, є носієм її цінностей, поглядів і страхів, а тому може сприймати загрозу як цілком реальну й об'єктивну.

Ключовим кроком у процесі сек'юритизації є переконання аудиторії. Вона має усвідомити загрозу сутності свого буття, тобто своїй онтологічній безпеці: «... впевненості, яку більшість людей мають в безперервності своєї самоідентифікації і в сталості навколишнього соціального та матеріального середовища дії» [4, с. 92].

Онтологічна безпека як сутність у такому розумінні корелює з розширеним підходом копенгагенців. З одного боку відчуття загрози виникає в суспільстві, коли якась його частина починає відчувати онтологічне занепокоєння через втрату або зміну будь-яких цінностей, орієнтирів, установлених соціальних позицій, що особливо є характерним для перехідних періодів, у випадку Латвії – в період посткомуністичного транзиту. З іншого боку J. Mitzen, переносючи гідденовські міркування на рівень великих соціальних груп і держав, стверджує, що вони теж беруть участь у процесі онтологічного пошуку безпеки, основним стрижнем якої є самоідентифікація та усвідомлення свого місця в минулому [7, с. 342]. Цю ідею доповнює М. Малкоо, виділяючи дворівневу безпеку держави: безпека як виживання (охорона «тіла» держави: території, людей, суверенних інститутів) і безпека як сутність (охорона ідеї – «автобіографії» держави, зокрема її історичної пам'яті) [6, с. 224].

Аудиторія приймає сек'юритизацію, якщо відчуває загрозу своїй онтологічній безпеці, ідентичності.

Так, захист антирадянського нарративу був пов'язаний із почуттям онтологічної безпеки в Латвії, а нинішня геополітична реальність підкріплює це почуття [5, с. 75].

Безпека – сутність, яка передбачає усвідомлення в процесі самоідентифікації поділу на «свого» – безпечного і «іншого» – чужого, небезпечного. «Інший» відіграє ключову роль і в усвідомленні загрози. Ось чому дихотомія «свій – чужий», яка лежить в основі процесу визначення ідентичності, є концептуальною основою сек'юритизації і передбачає протиставлення себе іншому і можливе виведення іншого за межі правового поля.

Е. Гауфман акцентує увагу на тому, що в процесі ідентифікації «чужого» як загрози його образ трансформується в образ ворога, який персоніфікований, дискурсивно оформлений і візуально представлений. Колективна пам'ять відіграє в цьому головну роль, оскільки містить образи, стереотипи й нарративи історичних ворогів. Абстрактну загрозу легше сформулювати, якщо вона прикріплена до людини або групи людей (персоніфікація), і якщо вона загрожує вашому виживанню (екзистенціальна природа). Крім того, ця загроза має резонувати з попередніми конструкціями загроз (колективна пам'ять) і транслюватиметься на урядовому рівні, щоб бути успішною [3, с. 32].

Для В. Струкова і В. Априщенка конструктивістська побудова змістів безпеки і колективної пам'яті є головною передумовою для їх взаємозв'язку і взаємовпливу [13, с. 29]. Згідно з моделлю трикутника сек'юритизації, описаного В. Априщенком, смисли безпеки створюються колективними спогадами [13, с. 29–32]. Пам'ять зумовлена характером суспільства і політичними процесами, які відбуваються в ньому. Рівень безпеки, вимірюваний офіційними показниками та індивідуальними почуттями, пов'язаний із різними формами ідентичності та механізмом формування пам'яті. При цьому дискурси пам'яті, а не актуальність політичного та соціального життя є основою для сек'юритизації з боку національних урядів і міжнародних організацій в межах бінарної логіки «я проти іншого» [13, с. 15].

Радянські депортації та репресії складають основу латиської колективної пам'яті, що зумовлює початкове конструювання таких смислів безпеки, у яких головна загроза походить із Росії. В той же час бінарна логіка сек'юритизації «я проти іншого» заснована тільки на дискурсах пам'яті, а не на актуальній дійсності. Дискурси пам'яті навряд чи були б самі по собі успішною запорукою сек'юритизації, якби певною мірою не корелювали з актуальними загрозами. Так, віднесення історичної пам'яті до числа предметного поля національної безпеки в Латвії стало реакцією на дії Росії з дезавуації історичного нарративу Латвії. З іншого боку низка моментів цього нарративу є різкою контраверсією

російському офіційному нарративу і сприймається як загроза колективній пам'яті російської громади.

З огляду на різний ступінь політичних можливостей головним актором охорони ідентичності та пам'яті є держава. Однак якщо розширити розуміння безпеки і вивести її за рамки виключно правових рішень, то в цьому сенсі актори безпеки можуть перебувати в широкому спектрі суспільно-політичного поля разом із глибоко опозиційними силами, які пропонують альтернативний варіант як референтного об'єкту безпеки, так і загрози йому. У нашому випадку це агенти контрпам'яті в Латвії, які актуалізують російський нарратив історичної пам'яті, оголошуючи його витіснення загрозою для своєї екзистенційної безпеки.

В. Струков і В. Априщенко, розуміючи безпеку як соціальну, економічну і культурну практику, розглядають також агентів, які просувають і трансформують поняття безпеки. В їх числі – журналісти, представники творчої інтелігенції та громадськості, які можуть працювати як у співпраці з державою, так і на перехресті такого співробітництва [13, с. 7–8]. Тому, досліджуючи взаємозв'язок ідентичності, пам'яті й безпеки, важливо мати на увазі різноманітність агентів, статус яких не завжди формально інституалізований.

Висновки. Отже, дослідницька парадигма взаємозв'язку ідентичності, пам'яті і безпеки заснована на визнанні конструктивістського характеру всіх трьох феноменів. Відповідно до концепції Копенгагенської школи безпека розглядається не тільки і не стільки з державоцентричної точки зору, а насамперед як безпека суспільства й особистості. У секторі соціальної безпеки одним із ключових референтних об'єктів (тобто таких, які потенційно схильні до загроз) є ідентичність. Оскільки в основі групової ідентичності лежить колективна пам'ять, то її сек'юритизація, тобто осмислення як сфери національної безпеки, є захисною реакцією на загрозу ідентичності і всьому комплексу уявлень суспільства про самого себе.

Вихідними умовами для розуміння сек'юритизації пам'яті Латвії як частини історичної політики є посткомуністичний транзит, етнокультурний розподіл суспільства і зовнішній фактор в особі Росії, яка просуває свої історичні нарративи. Використовуючи підхід Копенгагенської школи до визначення безпеки, можна простежити, як всі три умови підсилювали і підсилюють значення ідентичності в якості основного референтного об'єкта сек'юритизації.

Визнання конструктивістського характеру безпеки призводить до визнання значної ролі суб'єктивного фактору в пам'яті. Її процес розпочинається з оголошення загрози і позначення її джерела, продовжується зусиллями на переконання суспільства щодо визнання цієї загрози і в разі схвалення – прийняттям відповідних охоронних заходів. Колективна пам'ять є не тільки об'єктом

захисту, але і тим ресурсом, спираючись на який актори сек'юритизації ідентифікують загрозу, формують образ ворога і визначають засоби захисту. Минулий досвід, зафіксований в історичній пам'яті, маркує смисли безпеки і спрямовує дії з сек'юритизації. Ось чому латвійські політичні еліти проголошували ці смисли, спираючись на минулий травматичний досвід колективної пам'яті радянського періоду (депортації, репресії).

Однак для російськомовної громади смисли безпеки латвійського державного нарративу залишалися чужими. Під впливом активної історичної політики Росії і під дією недержавних опозиційних політичних акторів вона стрімко сек'юритизувала свій нарратив із протилежним розумінням ключових подій історії ХХ століття. Це породило так звану дилему соціальної безпеки, коли будь-яка дія Латвійської держави з фіксації національного нарративу сприймається на внутрішньому рівні (рівні російськомовної громади) і особливо на зовнішньому (рівні РФ) як загроза для своєї історичної пам'яті та ідентичності і зумовлює спіраль сек'юритизації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Buzan B. *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post Cold War Era* (2 nd ed). London, 1991. 318 p.
2. Buzan B., Waever O., de Wilde J. *Security a New Frame work for Analysis*. Lynne Rienner Publishers; UK ed., 1997. 239 p.
3. Gaufman E. *Security Threats and Public Perception: Digital Russia and the Ukraine Crisis (New Security Challenges)*. Palgrave Macmillan; 1st ed. 2017. 222 p.
4. Giddens A. *Consequences of Modernity*. Stanford, CA : Stanford University Press, 1990. 200 p.
5. Kaprāns M. Remembering communism in Latvia: a nationalizing state and the multi-directionality of the past. *The new heroes – the new victims*. (eds.) Gubenko, I. et al. Rīga : Zinātne, 2016. P. 74–107.
6. Mälksoo M. Memory must be defended: Beyond the politics of mnemonical security. *Security Dialogue*, Vol. 46(3), 2015. P. 221–237.
7. Mitzen J. Ontologicalsecurity in world politics. *European Journal of International Relations*, Vol. 12(6), 2006. P. 341–370.
8. Ozolina Z. Re-considering the Concept of Security. *Rethinking Security*. (eds) Ozolina Z. Rīga : Zinātne, 2010. P. 9–38.
9. Ozolina Z. Societal Security: Conceptual Framework. *Societal Security. Inclusion-Exclusion Dilemma. A portrait of the Russian – speaking community in Latvia*. (ed.) Ozolina, Z Rīga : Zinātne, 2016. P. 13–29.
10. Roe P. *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*. Abingdon Routledge, 2005. 216 p.
11. Rostoks T. Securitization and Insecurity Society. *Rethinking Security*, (eds.) Ozolina Z. Rīga : Zinātne, 2010. P. 62–88.
12. Skultans V. *The Testimony of Lives: Narrative and Memory in Post-Soviet Latvia*, London; New-York : Routledge, 1998. 240 p.

13. Strukov V., Apyrshchenko V. *Memory and Securitization in Contemporary Europe*. (eds.) V. Strukov, V. Apyrshchenko Palgrave Macmillan UK, 2018. 284 p.

14. Weaver O., Buzan B., Kelstrup M. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. Continuum International Publishing, 1993. 231 p.

15. Zelče V. *History – Responsibility – Memory: Latvia's Case*. *Latvia. Human Development Report, 2008/2009 : Accountability and Responsibility*. (eds.) Juris Rozenvalds, Ivars Ijabs. Rīga : Advanced Social and Political Research Institute, 2009. P. 44–57.

REFERENCES:

1. Buzan B. (1991). *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post Cold War Era* (2 nd ed). London Harvester Wheatsheaf. 318 p. [in English].
2. Buzan B., Waever O., de Wilde J. (1997). *Security a New Frame work for Analysis*. Lynne Rienner Publishers. 239 p. [in English].
3. Gaufman E. (2017). *Security Threats and Public Perception: Digital Russia and the Ukraine Crisis (New Security Challenges)*. Palgrave Macmillan; 1 st ed. 222 p. [in English].
4. Giddens A (1990). *Consequences of Modernity*. Stanford, CA : Stanford University Press. 200 p. [in English].
5. Kaprāns M. (2016) Remembering communism in Latvia: a nationalizing state and the multi-directionality of the past. *The new heroes – the new victims* (eds.) Gubenko I. et al. Rīga : Zinātne. P. 74–107 [in English].
6. Mälksoo M (2015). Memory must be defended: Beyond the politics of mnemonical security. *Security Dialogue*, Vol. 46(3). P. 221–237 [in English].
7. Mitzen J. (2006). Ontologicalsecurity in world politics. *European Journal of International Relations*, Vol. 12(6). P. 341–370 [in English].
8. Ozolina Z. (2010). Re-considering the Concept of Security. *Rethinking Security* (eds) Ozolina, Z. Rīga : Zinātne. P. 9–38 [in English].
9. Ozolina Z. (2016). Societal Security: Conceptual Framework. *Societal Security. Inclusion-Exclusion Dilemma. A portrait of the Russian – speaking community in Latvia* (ed.) Ozolina, Z Rīga : Zinātne. P. 13–29 [in English].
10. Roe P. (2005). *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*. Abingdon Routledge. 216 p. [in English].
11. Rostoks T. (2010). Securitization and Insecurity Society. *Rethinking Security* (eds.) Ozolina, Z. Rīga : Zinātne. P. 62–88 [in English].
12. Skultans V. (1998). *The Testimony of Lives: Narrative and Memory in Post-Soviet Latvia*, London; New-York : Routledge. 240 p. [in English].
13. Strukov V. and Apyrshchenko V. (2018). *Memory and Securitization in Contemporary Europe* (eds.). V. Strukov, V. Apyrshchenko. Palgrave Macmillan UK. 284 p. [in English].
14. Weaver O., Buzan B., Kelstrup M. (1993). *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. Continuum International Publishing. 231 p. [in English].
15. Zelče V. (2009). *History – Responsibility – Memory: Latvia's Case*. *Latvia. Human Development Report, 2008/2009 : Accountability and Responsibility* (eds.). Juris Rozenvalds, Ivars Ijabs. Rīga : Advanced Social and Political Research Institute. P. 44–57 [in English].

Correlation between identity, memory and security as a research paradigm (on Latvian example)

Pakhomenko Sergii Petrovich

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Invited Researcher
at the Faculty of Social Sciences
University of Latvia
Lauvas str., 4, Riga, Republic of Latvia,
Associate Professor at the Department
of International Relations
and Foreign Policy
Mariupol State University
Budivelnikiv ave, 129, Mariupol, Ukraine

Sarajeva Olga Vitalievna

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and History of Ukraine
Pryazovskyi State Technical University
Universitetckaja str., 7, Mariupol, Ukraine

The article reveals theoretical aspects of correlation between identity, memory and security on Latvian example. The actual importance of this issue results from the fact that nowadays historical memory and identity are becoming understood as an important element of national security which can be referred to as memory securitization and identity. The objective of this article is to define the theoretical linkage between identity, memory and propaganda, as well as determine the research paradigm of Latvian case which is of peculiar nature regarding the mentioned issue.

As a theoretical and methodological basis the authors ground on constructivist comprehension of security which was systematized in studies by representatives of Copenhagen School. They consider security as a socially constructed phenomenon and regard identity as one of the main purposes of its protection. Firstly, as well as security, collective memory is socially determined. Secondly, collective memory lays the foundations for different form of identity, including the national one. Thirdly, collective memory is not only the protection object but also the resource basing on which security actors identify the threats, shaping the image of enemy, as well as define the means of protection.

Grounded on this paradigm, the authors give the reasons why Latvian political elites claimed the meaningfulness of national security basing on the previous traumatic experiences concerning collective memory of Soviet times (deportations, repressions). However Russian-speaking communities perceived this meaning as of the alien nature. Under the impact of Russian policy in history they rapidly securitized own narrative whereas applying opposite comprehension of 20th century history key events.

This situation resulted in so called social security dilemma, in which each Latvia's action concerning national narrative fixation is seen at an external level (level of Russian-speaking community) and, more importantly, at internal level (Russian Federation level) as a threat to own historical memory and identity, which specifies the securitization spiral.

Kew words: identity, memory, security, paradigm, Latvia, securitization, Copenhagen school.